

Iedereen doet mee – ook met een LVB

Het VN-verdrag Handicap in jouw gemeente

**IEDEREEN
DOET MEE!**

Inhoud

1. Inleiding

1.1 Iedereen doet mee – ook met een LVB	4
1.2 Netwerk <i>Iedereen doet mee!</i>	5
1.3 Wettelijk kader	6
1.4 Over wie hebben we het?	7
1.5 Wat is een LVB?	8
1.6 Levenslang, levensbreed en lang niet altijd zichtbaar	9
1.7 Drie handreikingen voor succes	10

2. Willen, kunnen, doen

2.1 Waar een wil is ...	14
2.2 Wat heb je nodig?	17
2.3 Samen aan de slag!	20

3. Inspiratie

<i>'De mysteryguests hebben ons echt wakker geschud'</i>	
Wouter Oud, gemeente Weststellingwerf	23
<i>'Bij ons is inclusie gewoon een opdracht. Dat helpt enorm'</i>	
Bert Wassink en Stephanie Verstraeten, gemeente Leeuwarden	24
<i>'Noem het maar lichte levensondersteuning'</i>	
Ad Wouterse, gemeente Zwijndrecht	26
<i>'Zorg voor tijd en duidelijkheid. Dat scheelt je als gemeente óók'</i>	
Ellis Jongerius, directeur LFB	27
<i>'De grote vraag is: hoe organiseer je tijdig de best passende ondersteuning?'</i>	
Wmo Elly Brinkman en Freek Weers, gemeente Voorst	28
<i>'Het begint allemaal met contact maken. En vooral: contact houden'</i>	
Mariëlle Verhagen, Fontys Hogescholen	29
<i>'Het is niet lastig om dit beter te doen. Het is een kwestie van keuzes maken'</i>	
Sven de Langen en Christiaan Slooff, gemeente Rotterdam	30

4. Hulp

Organisaties en bronnen	33
Dankwoord	35
Colofon	35

1. Inleiding

1.1

Iedereen doet mee – ook met een LVB

Met deze inspiratiebundel, de Handreiking Lokale Inclusie Agenda en de informatie plus goede voorbeelden op www.vng.nl/iedereen-doet-mee kan iedere gemeente aan de slag met het VN-Verdrag!

Hoeveel mensen in Nederland een licht verstandelijke beperking hebben? Dat weet eigenlijk niemand. Het zijn er in ieder geval meer dan we vaak denken. Schattingen lopen uiteen van 1 miljoen tot meer dan 2 miljoen mensen. Mensen die óók gewoon talenten hebben die ze willen gebruiken, maar voor wie het steeds lastiger wordt om mee te doen.

‘Er ligt ook steeds meer nadruk op participatie en zelfredzaamheid’

Stel je voor: je hebt van jongs af aan moeite met leren, met het oplossen van problemen, en vaak ook nog met taal. Daardoor ontwikkel je ook je praktische en sociale vaardigheden minder snel en minder goed dan anderen. Toch wil je op enig moment natuurlijk op eigen benen staan – en dat wordt ook van je verwacht. Want de maatschappij wordt niet alleen steeds complexer, er ligt ook steeds meer nadruk op participatie en zelfredzaamheid. Dat is de situatie van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB).

Het goede nieuws: met een beetje hulp en ondersteuning kunnen de meeste LVB'ers prima meedoen in de maatschappij. En daar hebben

ze ook gewoon recht op, zoals onder meer is vastgelegd in het VN-Verdrag inzake Rechten van personen met een Handicap (hierna gewoon: het VN-Verdrag). Het is aan de gemeenten in Nederland om dat mede mogelijk te maken. Dat kunnen ze op twee manieren doen. Enerzijds door zich te richten op individuen. Met de juiste training, scholing of begeleiding komen mensen vaak veel verder dan ze durfden hopen. En aan de andere kant door te werken aan een écht inclusieve maatschappij. Te beginnen bij de eigen organisatie. Dat laatste is al een uitdaging op zich, omdat veel gemeenten nou eenmaal lang gewend zijn geweest om in domeinen te denken, en oorzaken en gevolgen van een LVB zich niet beperken tot één domein.

Maar het kán wel. Dat laten de inspirerende verhalen in deze bundel wel zien.

Met vriendelijke groet,

Otwin van Dijk

Burgemeester Oude IJsselstreek en Ambassadeur van het VNG-project *Iedereen doet mee!*

1.2

Netwerk *Iedereen doet mee!*

Gemeenten moeten uitvoering geven aan het VN-Verdrag Handicap. Binnen het VNG-project *Iedereen doet mee!* ontwikkelen 25 koplopergemeenten daarom een ambitieus netwerk. En inmiddels draait het project vooral om een netwerk van gemeenten die die ambities waarmaken.

Binnen het netwerk werken 170 gemeenten aan een lokale inclusieagenda (LIA) – of de uitwerking daarvan. Ze delen kennis en doen inspiratie op, zodat elke gemeente ziet hoe het kan: werken aan een inclusieve gemeente waarin iedereen mee kan doen.

Hier staat het netwerk voor

- We nemen de uitspraak ‘Niets over ons, zonder ons’ heel serieus. Dus alles wat we zeggen, bedenken en doen, doen we samen met mensen met een beperking.
- Iedereen is gelijkwaardig. Dat betekent niet dat iedereen gelijk is. Wij waarderen de verschillen tussen mensen.
- Mensen hebben keuzes. Als we zeggen ‘Iedereen doet mee’ betekent dit, dat iedereen mee doet voor zover hij dat kan en wil. Juist omdat we rekening houden met de verschillen tussen mensen.

Dit doen we

- Alles begint bij bewustwording. Dus medewerkers van de gemeente moeten weten dat iedereen evenveel recht heeft om mee te doen. En de inwoners van de gemeente moeten dit weten. Daarom werken wij actief samen aan die bewustwording.
- Wij kunnen niet alles tegelijk, maar wij willen dat iedereen zich op alle vlakken in het dagelijks leven even gewaardeerd voelt. Iedereen moet samen kunnen spelen en naar school kunnen gaan, samen kunnen werken, zich thuis voelen in de buurt en zijn vrije tijd naar eigen inzicht kunnen indelen.
- Om dit te bereiken, willen wij van elkaar leren. Wij delen onderling wat goed gaat en wat we moeilijk vinden. We gaan bij elkaar op bezoek en bespreken onze leerpunten met elkaar.
- Deze activiteiten helpen bij het (door)ontwikkelen van onze eigen Lokale Inclusie Agenda, en leggen daarmee de basis voor echt inclusief beleid in onze gemeente.

Dit willen we bereiken

Wij willen een echte inclusieve gemeente zijn, voor mensen met en zonder handicap, beperking of kwetsbaarheid. Met het ondertekenen van dit netwerk, laten we onze inwoners zien dat we hieraan werken, hierin willen leren en zo stap voor stap de doelen in het VN-Verdrag waarmaken.

1.3

Wettelijk kader: Het VN-Verdrag

Hier gaat het om
in deze bundel:
Artikel 1

Het VN-Verdrag behandelt veel onderwerpen. Die variëren van het recht op privacy en de bescherming van persoonlijke integriteit, tot het recht op onderwijs en werk. Eigenlijk behandelt het bijna alle basale menselijke rechten die ook gelden voor mensen zónder handicap. Het belangrijkste doel van dit verdrag is dan ook: zorgen dat iedereen 'gewoon' mee kan doen. Of zoals het in het Verdrag zelf staat:

Artikel 1: Doelstelling

Doel van dit Verdrag is het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

1.4 Over wie hebben we het eigenlijk?

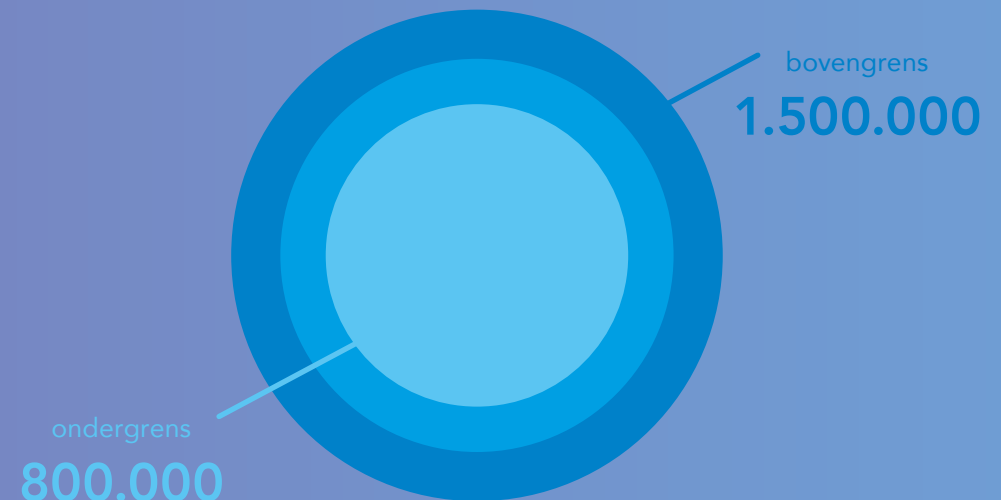
Het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap schept geen nieuwe mensenrechten. Het benadrukt dat mensenrechten gelden voor iedereen, dus ook voor mensen met een beperking. En dat de drempels die zij ervaren om net als anderen mee te doen in de samenleving, moeten worden geslecht.

Het VN-Verdrag gaat over alle beperkingen en over veel mensen. Niet overal zijn harde cijfers van, maar de schatting is dat in Nederland zo'n 1,1 miljoen mensen een licht verstandelijke beperking hebben.

Welke rechten gelden voor mensen met een beperking?

- Gelijke behandeling
- Eigen regie en participatie
- Gelijke toegang
- Arbeid
- Zelfstandig juridisch handelen
- Behoorlijke levensstandaard
- Inclusief onderwijs
- Cultuur, recreatie, sport en vrije tijd
- Mobiliteit

Mensen met een licht verstandelijke beperking

⚠ Let op: de cijfers zijn gebaseerd op schattingen.
Bron SCP 2019

1.5

Wat is een LVB?

Een LVB is een licht verstandelijke beperking. Als we strikt definiëren, is er sprake van een LVB als iemand een IQ heeft tussen 50 en 70. In de praktijk zegt alleen een IQ-score echter niet zoveel. Als we minder strikt definiëren, heeft iemand een LVB als hij of zij aanzienlijke beperkingen heeft als het gaat om cognitieve ontwikkeling én om adaptieve vaardigheden als lezen, sociale vaardigheden of praktische vaardigheden als persoonlijke verzorging.

Beperkingen op bijvoorbeeld het sociale vlak spelen ook vaak bij mensen met een IQ tussen 70 en 85. In formele zin hebben zij niet een LVB, maar zijn ze zwakbegaafd. In Nederland wordt in de zorg nauwelijks onderscheid gemaakt tussen beide groepen. De belangrijke zorg, hulp en ondersteuning is zeer vergelijkbaar. In deze bundel benaderen we het begrip LVB dan ook breed. IQ is niet het belangrijkste. Dat is de wens om mee te doen, en de zorg en ondersteuning die daarvoor nodig zijn.

1.6

Levenslang, levensbreed en lang niet altijd zichtbaar

Mensen met een LVB moeten gewoon mee kunnen doen. Dat klinkt alsof het voor zich spreekt, maar in de praktijk is dat vaak nog behoorlijk complex. De maatschappij heeft bijvoorbeeld lang niet altijd oog voor de vaardigheden van mensen met een LVB – en bevraagt ze daar dus ook niet op. Zo zijn er meer uitdagingen voor gemeenten. Wat maakt het zo ingewikkeld om de doelen uit het VN-verdrag te realiseren voor mensen met een LVB? Drie uitdagingen op een rij.

- 1. Een LVB houdt zich niet aan beleidsdomeinen**
Een LVB kan gevolgen hebben voor alle levensgebieden. Van onderwijs tot wonen, en van werk tot doktersbezoek of sociale contacten. Op al die gebieden hebben gemeenten vaak wel beleid. Maar als de linkerhand niet weet wat de rechterhand doet, is de kans groot dat de gemeentelijke dienstverlening tóch niet aansluit bij een individuele LVB'er. En die kan daar vaak zelf niet over aan de bel trekken.
- 2. Een LVB is niet op te lossen**
Gemeenten en hun partners in zorg en welzijn denken vaak in prestatieafspraken. Uiteindelijk is het in veel gevallen immers zaak om iets op te lossen. Iemand genezen bijvoorbeeld, of iemand uit de schulden helpen, of zorgen dat iemand een woning of een baan vindt. Is dat gelukt? Dan kan het dossier dicht. Maar een LVB laat zich niet oplossen, die heeft iemand voor het leven. Met als gevolg dat iemand telkens weer hetzelfde verhaal moet doen aan de gemeente. Terwijl het toch écht om dezelfde persoon gaat, met dezelfde oorzaak voor vaak praktische problemen.
- 3. Een LVB laat zich vaak goed verstoppen**
Voor gemeenten is het niet eenvoudig om deze doelgroep in kaart te krijgen. Niemand vindt het leuk om toe te geven dat hij of zij iets niet kan, of om met een beperking te koop te lopen. Veel mensen met een LVB zijn dan ook al jong heel goed in het verbergen van hun beperking. Die laat zich ook vrij eenvoudig verstoppen, omdat je aan mensen met een LVB vaak niets ziet. Daardoor is het lastig om LVB'ers te herkennen, en vraag je niet vanzelfsprekend even door of iemand je wel begrepen heeft.

1.7

Drie handreikingen voor succes

Met zoveel uitdagingen is het voor gemeenten soms lastig om de juiste keuzes te maken en strategieën te ontwikkelen. Dat start al bij de vraag: waar begin je? Een blauwdruk voor gegarandeerd succes is er niet. Gelukkig zijn er wél zaken aan te wijzen die altijd helpen.

Drie handreikingen:

1. Leer een beperking herkennen

Veel mensen met een LVB redden zich wel. Tenminste, zolang er zich geen onbekende of ingewikkelde situaties voordoen. Kleine problemen kunnen bij hen echter al snel grote problemen worden. Zo kan het verkeerd begrijpen van een brief, het verkeerd invullen van een formulier, of het te veel vertrouwen van de verkeerde mensen, snel uitlopen op problematische schulden of zelfs criminaliteit. Daarom is het juist voor medewerkers van de gemeente belangrijk om een LVB te kunnen herkennen. Daar zijn verschillende trainingen en workshops voor. En het is natuurlijk helemaal mooi als de gemeente vooraf al een beeld heeft van welke inwoners een grotere kans hebben in de problemen te raken. Dat is een kwestie van op stap gaan, contacten leggen én onderhouden.

2. Organiseer ervaringsdeskundigheid

Hoe weet je wat inwoners met een LVB nodig hebben van de gemeente? Simpel, zou je zeggen: door het ze te vragen. Maar ook hier is de praktijk weerbarstiger dan de theorie. Mensen met een LVB weten bijvoorbeeld vaak wel welke problemen ze concreet ervaren, maar zijn lang niet altijd bij machte om de oplossing te formuleren. En daar komt nog bij dat de ervaring van de één, lang niet altijd iets zegt over de behoefte van de ander. Toch zijn er verschillende manieren om waardevolle informatie op te halen bij de mensen om wie het draait. Via belangenvereniging LFB bijvoorbeeld, door mysteryguests in te zetten, of door zelf ervaringsdeskundigheid te organiseren.

3. Werk samen, extern én intern

Het beste voor iedere inwoner – dat redt niemand in zijn eentje. Zeker niet als het gaat om inwoners met zulke brede en langdurige problematiek als LVB'ers. Om te zorgen dat niemand tussen wal en schip valt, is het zaak om samen te werken. Met externe partners in onderwijs, zorg en welzijn bijvoorbeeld. Maar óók met collega's binnen de gemeente. Hoe beter je van elkaar weet wat je doet en waar je wel of juist niet op let, hoe beter het lukt om resultaat te boeken.

2. Willen, kunnen, doen

Willen, kunnen, doen

Om de dienstverlening ook aan te laten sluiten bij de belevingswereld van inwoners met een LVB, moet er in veel gemeenten best nog iets veranderen. En verandering bestaat altijd uit drie stappen: willen, kunnen, en doen. Niet per se in die volgorde, en in de praktijk niet altijd scherp van elkaar gescheiden – maar toch. De wil, de mogelijkheden en de actie vragen alle drie om aandacht.

In deze bundel staan we kort stil bij elk van die drie stappen. Je leest de belangrijkste lessen en quotes van de experts die we interviewden. Hun verhalen vind je verderop in deze bundel. Ze vormen geen uitputtende lijst met voorbeelden, maar zijn bedoeld om jou te inspireren in je gemeente aan de slag te gaan. Je kunt verhalen lezen van onder meer wethouders, ambtenaren, hoogleraren en ervaringsdeskundigen. De scope van die verhalen varieert van heel klein (wat had de gemeente voor mij anders kunnen doen?) tot heel groot (wat betekent dat – contact houden met een doelgroep?).

2.1 Willen

2.1

Waar een wil is ...

Zonder de intrinsieke wil om zaken te verbeteren, verandert er nooit iets fundamenteels in de manier waarop we zaken aanpakken. Dat geldt voor gemeentelijke organisaties net zo goed als voor scholen of zorg- en welzijnsorganisaties. Dus is het zaak om die motivatie aan te wakkeren. Bij collega's en samenwerkingspartners.

Natuurlijk helpt het als het bestuur in een gemeente dat doet. Maar eigenlijk kan iedereen het doen. Bijvoorbeeld door de impact van kleine verbeteringen zichtbaar te maken. Op persoonlijk niveau, maar ook op maatschappelijk niveau.

'Op termijn kost het nog veel meer om níet te veranderen'

'Natuurlijk kost het geld om dingen te veranderen. Dat geldt ook voor eerder ingrijpen, of eerder beginnen met bijvoorbeeld de nazorg voor LVB'ers die uit detentie komen. Maar níet veranderen, kost op termijn nog veel meer.'

Sven de Langen, wethouder Rotterdam

Beter én goedkoper

Het is prettig als het effect van een andere manier van werken helder is. Dat helpt immers ook om mensen te motiveren. Voor afgebakende projecten kan de impact goed onderzocht worden. Dat deed de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) bijvoorbeeld voor een nieuwe, integrale aanpak rond mensen met een licht verstandelijke beperking in detentie.

De gedachte achter de aanpak is dat een goede, vroegtijdige ondersteuning problemen en kosten voorkomt op een later moment. Het doel was dan ook om mensen met een LVB te helpen om tijdens en na hun detentie hun basisbehoeften te vervullen, zoals omgaan met geld, werk, huisvesting en een sociaal netwerk.

Over die aanpak liet de VGN een maatschappelijke businesscase opstellen. Uitkomst? De integrale aanpak heeft zin en bespaart geld. De kernboodschap van het rapport citeren we hieronder:

'De kernboodschap van de maatschappelijke businesscase (mBC) is dat investeren, op basis van een integrale aanpak, in (h)erkenning van een licht verstandelijke beperking (LVB) en het effectief ondersteunen van mensen met een LVB tijdens en aansluitend op detentie zin heeft. Het draagt bij aan een betere kwaliteit van leven voor het individu en aan positieve maatschappelijke effecten, zoals minder recidive en lagere maatschappelijke kosten. Elke euro die wordt geïnvesteerd in de integrale aanpak voor cliënten met een LVB in detentie levert ruim 3 euro op.'

'Het begint met de bewustwording dat niet iedereen altijd maar begrijpt wat we als gemeente doen en zeggen. Dat vraagt tijd en aandacht.'

Stephanie Verstraeten, beleidsmedewerker Leeuwarden

'Gemeenten geven jaarlijks miljoenen uit om mensen te begeleiden bij hun eigen loket. Dat is natuurlijk bizar. En dat alleen al zou voor iedere gemeente reden moeten zijn om het systeem aan te passen. Om te beginnen bij het loket.'

Christiaan Slooff, senior contractmanager Rotterdam

2.2

Kunnen

2.2 Wat heb je nodig?

Willen is één, kunnen is een tweede. Het lastige is dat dienstverlening die écht bij iedereen aansluit, altijd maatwerk is. Toch kunnen we een aantal zaken aanwijzen die sowieso belangrijk zijn. Training van medewerkers in de gemeentelijke organisatie, bijvoorbeeld.

Hoe herken je dat iemand een LVB heeft? Hoe communiceer je begrijpelijk over ingewikkelde onderwerpen? Zulke trainingen leiden ook meteen tot meer bewustwording. En als dat eenmaal op orde is, is het voor medewerkers ook vaak eenvoudiger om aan te geven waar zij tegenaan lopen, of waar ze nog meer behoefte aan hebben.

Een andere onmisbare randvoorwaarde is de betrokkenheid van mensen met een LVB bij beleid en uitvoering. Zij weten het beste waar ze moeilijkheden ervaren, dus is het ook zaak hun stem te laten horen. Hoe je dat doet? Is onder andere opgenomen in onze inspiratiebundel: Organiseer ervaringsdeskundigheid. Daarnaast heeft Movisie een waaier gepubliceerd met elf inspirerende en praktische instrumenten om mensen met een LVB te betrekken in het gemeentelijke beleidsproces. Deze vind je op www.movisie.nl.

'Soms lijkt complexiteit in overheidsland hartstikke sexy te zijn'

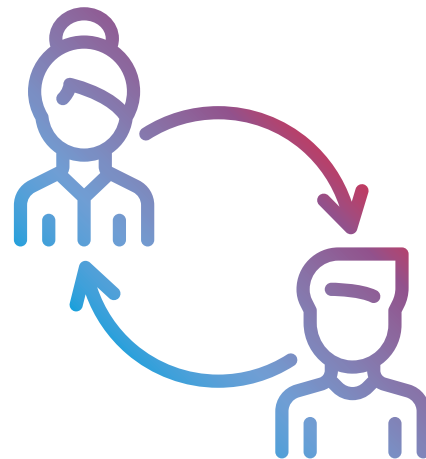
'Er moet verbinding zijn met de gemeenteraad én met de buitenwereld. Vervolgens heb je een goede motor nodig die de boel in gang houdt.'

Bert Wassink, wethouder Leeuwarden

'Soms lijkt complexiteit in overheidsland hartstikke sexy te zijn. Daar word ik wel eens moe van. Ik vind het niet zo belangrijk of je het verbeteren van je dienstverlening van bovenaf vormgeeft, of van onderaf, of in coproductie. Zo vreselijk complex is het niet. Natuurlijk, niet alles is altijd heel simpel, maar in de kern draait het om andere keuzes over de ondersteuning die je wilt bieden. Niet meer, niet minder.'

Sven de Langen, wethouder Rotterdam

'Heel eerlijk? Ik heb niet zoveel met al die definities in het sociale veld. Niet omdat ze niet kloppen, maar omdat je er zo weinig mee kunt. Wat is nou LVB? Dan kom je al snel op iets met IQ – maar wat moet je daarmee? Dat mogen we toch niet meten. Daarom richten wij ons op mensen met wat beperkte cognitieve vermogens, die zichzelf zouden kunnen redden mét iets van ondersteuning, maar zonder niet.'

Ad Wouterse, senior beleidsadviseur Zwijndrecht

2.3 Doen

2.3

Samen aan de slag!

Natuurlijk, als de wil en de randvoorwaarden op orde zijn, kun je aan de slag. Maar daar hoef je echt niet op te wachten. Sterker nog: het is soms óók prima om gewoon met iets kleins en concreets te beginnen. Bijvoorbeeld door met belangenvereniging LFB te bellen en mysteryguests langs te laten komen. Of door aan collega's van andere afdelingen te vragen of zij wel eens te maken hebben met mensen met een LVB. Of misschien wel door alle zorg- en welzijnsorganisaties eens bij elkaar te roepen en te vragen: wat vinden jullie dat we moeten doen?

Zolang je bezig bent en met elkaar in gesprek blijft, krijg je steeds beter zicht op wat werkt en wat niet werkt, op concrete vragen en op mogelijke knelpunten. En, misschien nog wel belangrijker: je leert elkaar steeds beter kennen. Hoe beter de verstandhoudingen, hoe makkelijker het wordt om flexibel aan oplossingen te werken.

'Neem de tijd, dat is belangrijk. Na haar bezoek zei mijn mysteryguest me: je had geen tijd voor mij. En dat ze dat ook wel snapte. Maar dat ze liever had gezien dat ik dat gezegd had, en haar desnoods met een kop koffie even had laten wachten. Of dat ik een afspraak met haar had gemaakt voor een andere keer. Nu had ze in één keer een antwoord, maar konden we niet de mogelijkheden of onmogelijkheden rond haar vraag bespreken. En ontbrak voor haar de rust om mijn antwoord goed op te nemen. Toen dacht ik: je hebt groot gelijk.'

Wouter Oud, gedragswetenschapper Weststellingwerf

'Als gemeente moet je soms uit je officiële rol durven en kunnen stappen'

'Het is een kwestie van op mensen afstappen en het gesprek voeren. Via via kom je dan met zoveel verschillende professionals en burgers in contact. Ook met mensen met een LVB.'

Stephanie Verstraeten, beleidsmedewerker
Leeuwarden

'Bestuurders hebben maar beperkt invloed op het handelen van individuele uitvoerders. Ze hebben wél veel invloed op de managementlagen boven deze medewerkers. Een wethouder die zich hard maakt voor betere ondersteuning, zorgt er simpelweg voor dat het onderwerp bij deze managers meer op de agenda komt en hogere prioriteit krijgt. En daardoor worden uitvoerende medewerkers door hun leidinggevende meer gestimuleerd om met het onderwerp aan de slag te gaan, en krijgen ze er meer tijd voor. Precies wat nodig is.'

Christiaan Slooff, senior contractmanager Rotterdam

'Het verbeteren van de uitvoering wordt vaak genekt door de marktwerking. Organisaties zijn concurrenten van elkaar, met gemeenten als opdrachtgever om verantwoording aan af te leggen. Echte uitwisseling is daardoor moeilijk. Zonde, want funest voor spontaan netwerken en ware kennisdeling. Als gemeente moet je soms uit je officiële rol durven en kunnen stappen. Zo belde ik laatst iemand, los van mijn onderzoek, met de vraag: hoe gaat het met jou en jullie instelling in deze coronatijden? Het antwoord was: wat jij nou doet Mariëlle, mij in essentie vragen hoe het gaat, daar gaat het in de kern om! Daarop volgde een waardevol gesprek waarin tijd, beleid en budget van ondergeschikt belang waren.'

Mariëlle Verhagen, praktijkgericht onderzoeker en docent bij het lectoraat Sociale Veerkracht van Fontys Hogescholen

'Gemeenten zouden moeten zorgen voor een plek waar mensen zo naar binnen kunnen lopen. LVB'ers, maar ook andere mensen, met of zonder beperking. Al is het maar voor ontmoeting, of een kopje thee. Ik weet dat veel mensen daar dan makkelijker vragen stellen, dan wanneer ze dat via een formulier op de website moeten doen. En als dat niet kan, zorg dan voor heldere wegwijzers op de website. En voor veel persoonlijk contact.'

Ellis Jongerius, ervaringsdeskundige en directeur van de LFB

3. Inspiratie

Wouter Oud

'De mysteryguests hebben ons echt wakker geschud'

Wouter Oud is gedragswetenschapper bij de gemeente Weststellingwerf. Toen hij daar nog in een gebiedsteam werkte, kreeg hij bezoek van een mysteryguest met LVB. Dat was een flinke wake-upcall. Nu helpt hij de organisatie om de geleerde lessen in praktijk te brengen. 'Dat is vooral een kwestie van dóén. Telkens weer.'

'Twee jaar geleden maakte mijn leidinggevende in een overleg bekend dat de gemeente bezoek had gekregen van mysteryguests met LVB. En vroeg hij of iemand van ons het idee had dat hij zo'n bezoekje had ontvangen. Ik wist meteen dat ik dat was. En ik wist ook dat het niet goed gedaan was.'

'Ik kreeg bezoek op het drukste moment van een bijzonder drukke dag. Dat gebeurt. Er kwam een mevrouw binnen met een begeleider, en met een heel verhaal over een vervoersvoorziening. Ik heb haar weggestuurd met een ambtelijk antwoord. Namelijk dat ze niet voor zo'n voorziening in aanmerking kwam. Dat klopte inhoudelijk, maar

ik wist ook dat ik het wel érg kort door de bocht bracht en eigenlijk te gehaast was. Maar ja, we hadden het druk.'

'Dat bezoek was onderdeel van een project van onze gemeente met het Toezicht Sociaal Domein en de LFB. In 2018, toen Toezicht vroeg of we mee wilden doen, hadden we net zo'n beetje de transitie afgerond na de decentralisaties, en waren we toe aan de transitie. Prima moment om eens te kijken hoe we ervoor stonden dus. Daarbij werden vier mysteryguests van de LFB ingezet. Zij kwamen niet alleen langs, maar beoordeelden ook de brieven en website van de gemeente, en zochten telefonisch contact.'

'Veel bleek goed te gaan. Medewerkers werden vaak als vriendelijk ervaren, de website was met veel pictogrammen goed te begrijpen, en de toegankelijkheid van de verschillende locaties was prima. Maar brieven en formulieren waren lastiger te volgen, de gemeente werd als weinig proactief ervaren en de wederkerigheid in gesprekken miste

nog wel eens. Concreet betekent dat, dat we te weinig controleren of mensen wel écht begrijpen wat we zeggen.'

'Op iedere afdeling zijn inmiddels taalcoaches aangesteld'

'Daarom vroegen we de LFB: wat willen jullie? En hoe zouden jullie dat doen? Met de uitkomsten zijn we aan de slag gegaan. Samen met de LFB. Inmiddels is de hele gemeentelijke organisatie getraind in het gebruik van taal op B1-niveau. Op iedere afdeling zijn taalcoaches aangesteld. En mensen van de LFB hebben een aantal van onze brieven herschreven. Verder hebben we een medewerker van de LFB deeltijd bij ons in dienst genomen, als gastheer. Door corona werkt ook hij natuurlijk

thuis, daar helpt hij mee onze website nog verder te verbeteren. We vinden het nu moeilijk om werk voor hem te vinden, dus we vragen LFB ook om ons daar bij te helpen. Op de planning staat ook nog een training in het herkennen van een LVB, maar we zoeken naar een goede manier om dat online met elkaar te doen.'

'Al die maatregelen lossen natuurlijk het gebrek aan tijd niet op. En eerlijk is eerlijk, de gebiedsteams krijgen ook alleen maar méér taken. Dat is moeilijk. De oplossing zit vooral in bewustzijn. Iedereen die bij een gebiedsteam binnenwandelt, doet ertoe. Of ze nou een probleem hebben of niet. Het is eigenlijk niet meer dan logisch dat je daar echt oog voor hebt. Altijd. En dat is een kwestie van doen. Telkens weer. Patronen in een organisatie zijn heel moeilijk te doorbreken, maar met genoeg impulsen kan het. Daarom klinkt er inmiddels ook bij bijna elke vergadering wel ergens: leuk plan jongens, maar kunnen mensen met een LVB er ook mee uit de voeten?'

Bert Wassink en Stephanie Verstraeten

'Bij ons is inclusie gewoon een opdracht. Dat helpt enorm'

In Leeuwarden is inclusie prioriteit. Er is een Lokale Inclusie Agenda, met een apart hoofdstuk voor mensen met een LVB-problematiek. Het doel: een goed leven voor elke inwoner. En de ambities worden nog in de praktijk gebracht ook. Wethouder Bert Wassink en beleidsmedewerker Stephanie Verstraeten over de energie van een gesmeerde samenwerking tussen bestuur en organisatie.

Wassink: 'We hebben het onderwerp inclusie in 2018 opgenomen in ons collegeprogramma De kracht van samen. Daarin sluiten we aan bij de global goals van de VN. Steeds als we ons verantwoorden, gaan we op die doelen in. Niet lang na de verkiezingen kwam de gemeenteraad met een motie, die erop neerkwam dat de raad wilde dat we fors inzetten op inclusie. En zo kwam er een netwerk met inclusie-agenda *Iedereen doet mee*. Daarin is een apart hoofdstuk voor mensen met een licht verstandelijke beperking.

Met concrete acties. Bijvoorbeeld dat communicatie begrijpelijk moet zijn, dat hulpverleners en gemeenteambtenaren meer moeten leren over een LVB en dat er extra ondersteuning moet zijn als dat nodig is.'

Verstraeten: 'Die aparte aandacht is nodig. Leeuwarden is een hartstikke mooie stad met dito dorpen, en we gunnen iedereen een goede veilige plek, juist de mensen die niet altijd gemakkelijk mee kunnen komen. Mensen met een LVB-problematiek zijn oververtegenwoordigd in alle domeinen van onze gemeente. Hen willen we dus integraal benaderen, en niet vanuit één domein.'

Het gaat ook om wat de ander wil

'In de praktijk betekent onze aanpak allereerst 'niet zonder ons'. Dat betekent dat we bij alles wat we doen, de mensen betrekken om wie het gaat. In dit geval: mensen met een LVB, collega's, medewerkers van andere organisa-

'Iedereen probeert bij te dragen. En iedereen wordt gehoord'

ties. Ik werk vanuit de relatie. Dus ik bel gewoon betrokken organisaties op, de LFB, medewerkers in de GGZ, de penitentiaire inrichting. Dan leg ik uit waar ik mee bezig ben, en vraag ik of ik kan langskomen. Vervolgens hebben we een gesprek, over waarom iemand voor zijn vak gekozen heeft, waar hij goed in is, wat hij hoopt voor elkaar te krijgen. Zo zoeken we naar een gemene deler. Het gaat niet alleen om wat ik wil, maar ook om wat zij willen.'

Wassink: 'Dat werkt heel goed. Elke zes weken komt er een werkgroep van zo'n dertig mensen met verschillende

achtergronden en uit verschillende organisaties bij elkaar om te praten over thema's die te maken hebben met leven met een LVB. Stephanie heeft me daar eens mee naartoe genomen. Dan kom ik in een gezelschap waar ik niet heel vaak in heb gezeten. En wat me opvalt is dat de sfeer zo positief is, geen klaagzang, maar enthousiasme. Iedereen probeert bij te dragen. En iedereen wordt gehoord.'

Succes dat afstraalt

Verstraeten: 'We hebben inmiddels al best veel stappen gezet. Allemaal op het gebied van bewustwording. Zo worden al onze medewerkers getraind in wat een LVB betekent, en hoe je mensen met een LVB-problematiek het beste kunt ondersteunen. Iedereen is van oudsher zo gewend om vanuit een eigen koker te werken, terwijl de kracht juist is om samen te puzzelen en te kijken hoe je het beste kunt aansluiten bij mensen met een beperking. Het gaat echt leven. Collega's komen naar

me toe: Stephanie, ik wil hier meer mee. Of ze laten brieven aan me lezen: is het begrijpelijk zo? En dat straalt via de werkgroep ook weer af op andere organisaties. De Penitentiare Inrichting (PI) bijvoorbeeld. Bij ons in Leeuwarden heeft 45 tot 50 procent van de gedetineerden een LVB-problematiek. Dat is echt veel. De PI gaat nu voor zijn eigen medewerkers een training organiseren. En zo trekken we samen op.'

Wassink: 'We zijn nog lang niet klaar, maar we zijn zeker op de goede weg. Dat het zo goed loopt, heeft met een aantal dingen te maken. Het helpt dat de gemeenteraad het belangrijk vindt, en dat er dus zo'n motie lag. Het is gewoon een opdracht. Als dat niet zo was, en het zou het college niet zo veel interesseren, dan bloedt zoiets snel dood. Stephanie is er bovendien op een geweldige manier mee bezig. Dus ik volg vooral wat er gebeurt, klankbord met Stephanie en geef de ruimte om door te gaan. Veel groter is mijn rol niet.'

Vertrouwen helpt

Verstraeten: 'Wat ook helpt, is dat ik zelf een kwetsbaar kind heb, voor wie ik ook ondersteuning nodig heb. Ik wéét dus hoe de wereld juist dan steeds ingewikkelder wordt. Daardoor loop ik misschien ook wel harder. Mijn manier van werken is een kracht, maar als ik ziek word of uitval, is het ook kwetsbaar. Daarom werk ik veel samen met vijf collega's uit alle domeinen. Zodat het niet alleen van mij afhangt. Bert geeft mij vertrouwen, en dat is belangrijk. Zeker omdat onze aanpak in Leeuwarden echt anders is. Ik heb korte lijntjes met andere organisaties en we faciliteren die werkgroep waar we het eerder over hadden.'

Wassink: 'Dat kost natuurlijk wel ambtelijke capaciteit. Die hebben we doordat we een wat grotere gemeente zijn. En die stellen we graag beschikbaar omdat we het onderwerp belangrijk vinden.'

Aansluiten bij ontwikkelingen

Verstraeten: 'Een belangrijke succesfactor is dat je vanaf het begin een lijntje blijft leggen met de gemeentelijke organisatieontwikkeling. We willen als gemeenten allemaal anders werken. Meer als een netwerkpartner, meer naar burgers toe, meer mét mensen dan vóór mensen, meer op pad. Dat moet je steeds voor ogen houden. Anders loop je het risico dat je vervalt in oude patronen en oude werkwijzen, en daar is dit onderwerp: een goed leven voor mensen met een LVB-problematiek te complex voor.'

Wassink: 'En we kijken ook búiten de gemeente.'

Verstraeten: 'Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zijn ook actief bezig met dit onderwerp. Zij hebben ook van alles op touw gezet. Dus heb ik ook weer contact met hen opgenomen: kunnen we niet samen kijken hoe we van elkaar kunnen leren? Dan hoeft je niet het wiel opnieuw uit te vinden, maar sta je echt samen sterk.'

'Al onze medewerkers worden getraind in wat een LVB betekent, en hoe je mensen met een LVB-problematiek het beste kunt ondersteunen'

Ad Wouterse

'Noem het maar lichte levensondersteuning'

Ad Wouterse is senior beleidsadviseur voor maatschappelijke ontwikkeling bij de gemeente Zwijndrecht. Daar bouwt hij nu aan een nieuwe vorm van cliënt-ondersteuning: de waakvlamvoorziening. Deze voorziening moet mensen met een licht verstandelijke beperking ondersteunen in hun zelfredzaamheid. Iedereen moet immers tegenwoordig maar meedoen, maar sommige mensen lukt dat beter als ze het sámen kunnen doen.

'Volgens het SCP zijn er 2,2 miljoen mensen in Nederland die ondersteuning nodig hebben om mee te komen. Als ze die ondersteuning niet krijgen, is de kans op problemen groot. Van schulden tot criminaliteit en huisuitzettingen. Drie, vier jaar geleden heb ik een rondje gemaakt bij ons in de gemeente en in de rest van de Drechtsteden – en iedereen herkende dat beeld. Van de politie tot de veldwerkers en van MEE tot de ambtenaren op het gemeentehuis. Op heel veel terreinen gebeurde ook al van alles, en iedereen wil maatwerk leveren. Maar overkoepelend beleid voor die groep als geheel, dat was er niet.

Zwijndrecht wilde daar prioriteit aan geven, en dus deden we mee aan het programma Sociaal Domein van VWS en SZW.'

'Als pilotgemeente richtten we ons eerst op de drie onderwerpen: werk en schulden, wonen en zorg, en de aansluiting van 18- naar 18+. We hebben zo'n 50 professionals geïnterviewd, maar ook de mensen zelf. We zagen al snel dat al die probleemgebieden in elkaar overliepen. Als het op één gebied misgaat in iemands leven, komen de andere gebieden er vaak als domino'steentjes achteraan. Met als gevolg dat áls er hulp is, die hulp geleverd wordt door veel verschillende mensen en partijen, met veel overdrachten en soms ook tegengesteld beleid. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is dat heel lastig. Terwijl het voor professionals vaak frustrerend is dat ze altijd pas aangehaakt worden als iemand al in de problemen zit.'

'Tel daarbij op dat meedoen in de maatschappij niet maar eventjes lastig is voor veel mensen, maar hun hele leven

lang. En dan kom je al gauw tot de conclusie dat het goed zou zijn als we in een vroeg stadium ondersteuning zouden kunnen bieden aan mensen die dat nodig hebben. En dat je professionals dus niet als puinruimer moet koppelen aan mensen met bijvoorbeeld een LVB, maar als coach. Noem het maar een soort lichte levensondersteuning. Zodat deze mensen de voorzieningen die er zijn, makkelijker weten te vinden. En vooral: op tijd.'

'Er was geen financiering voor, maar dankzij een subsidie van VWS kunnen we er tóch mee aan de slag. Concreet hebben we nu vier coaches die 20 uur per week bezig zijn. Zij richten zich op jongeren die bijna klaar zijn met het voortgezet speciaal onderwijs, en op volwassenen die aangedragen worden door de afdeling Begeleiding en de afdeling Participatie van de Sociale Dienst Drechtsteden. We focussen op mensen van wie het idee leeft dat ze 't zelf niet redden, maar die ook geen zware ondersteuning nodig hebben. Het doel is telkens: zelfredzaamheid vergroten – en daarmee problemen

'Het doel is telkens: zelfredzaamheid vergroten'

voorkomen. Maar hoe de coaches dat doen? Dat mogen ze zelf weten. En hangt ook vooral van de deelnemers af. Sommige mensen hebben wekelijks contact nodig, anderen één keer in de maand. Het grote verschil met de reguliere hulpverlening is dat alles informeel en op basis van vertrouwen gaat. Het is meer: laten we dit samen doen, en minder: ik kom je helpen.'

'Over twee jaar moeten we evalueren en moeten we laten zien wat de resultaten zijn. Alleen: hoe meet je dat? Lastig, want hoe meet je een gelukkig en stabiel leven? Toch maak ik me daar nog geen zorgen over. Samen met Movisie monitoren we deze pilot en meten we de voortgang op verschillende gebieden. Alle betrokken partijen zijn enthousiast. En iedere professional die ervan hoort, weet ook nog wel een paar mensen die hij aan wil dragen. De behoefte is er dus overduidelijk.'

Ellis Jongerius

'Zorg voor tijd en duidelijkheid. Dat scheelt je als gemeente ook'

Ellis Jongerius is 35 jaar en heeft een licht autistische stoornis. Die heeft ze al haar hele leven – en die houdt ze ook haar hele leven. In de praktijk betekent dat, dat ze veel baat heeft bij duidelijkheid. En dat leren vaak wat meer tijd kost. Steun en hulp zijn erg belangrijk. Van familie, maar ook van collega's, of de gemeente. Als ze die krijgt, lukt er veel. Ze woont niet voor niets zelfstandig. En ze is niet voor niets directeur van de LFB.

'Bij mij werd de diagnose gesteld op mijn vijfde. Dat was best heftig, want het betekende bijvoorbeeld ook dat ik naar andere scholen moest. Later kreeg ik meer inzicht in welke dingen nou precies moeilijker zijn voor mij. Welk tempo bij me past, en hoe ingewikkeld dingen kunnen worden. Taal bijvoorbeeld. Nederlands is best mooi, maar vaak ook heel ingewikkeld. Als je dat niet snapt, of niet kunt snappen, wordt alles lastig.'

'Precies daarom is hulp van mijn familie zo belangrijk. Brieven en websites zijn vaak heel ingewikkeld, maar vaak

móét je er toch iets mee. Toen ik nog thuis woonde, was dat niet zo'n groot probleem. Maar ik wilde ook niet altijd maar thuis blijven wonen. Op mijn 23e ging ik het huis uit, toen heb ik nog vijf jaar begeleid gewoond bij een zorginstelling. In die tijd ging ik ook aan de slag bij de LFB. Eerst in een administratieve functie, daarna als ervaringsdeskundige. Bij de LFB heb ik veel geleerd. Die ruimte kreeg en krijg ik ook. Bij de LFB kan dat, omdat iedereen de ondersteuning krijgt die hij of zij nodig heeft. Inmiddels ben ik directeur, en krijg ik die ondersteuning nog steeds. Prima. Niet iedereen is in dezelfde dingen goed. We zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig.'

'Een paar jaar geleden moest iedereen met een zorgzwaartepakket 1 of 2 uit de Wlz naar de Wmo. Ik dus ook. Toen ging ik op zoek naar een huurwoning, en heb ik me met een begeleider ingeschreven bij de woningcorporatie. Ik heb echt veel geleerd en steeds meer vertrouwen in wat ik allemaal zelf kan, maar verandering is lastig. Dus met

'We zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig'

de verhuizing en alles wat daarbij kwam kijken, had ik veel steun nodig van mijn ouders. Mijn moeder is ook blijven bellen met de gemeente. Want opeens ging ik van 24 uur zorg naar niets. Dan is het prettig als de gemeente dat weet. Ik ben in december verhuisd, maar het duurde tot maart tot er iemand van de gemeente langskwam. Dat is eigenlijk te lang. Ik redde me prima dankzij mijn familie, maar mijn familie had er natuurlijk wel stress van. Dat wil je niet.'

'Inmiddels is het best goed geregeld. Er is een buurtteam. En met iemand van het buurtteam bespreek ik hoe mijn week gaat, waar ik tegenaan loop. We videobellen, zo eens in de twee weken. Dat is voor mij ook meteen een uitlaatklep. Ik mis het persoonlijke contact. Dat geldt voor meer mensen met een

LVB, want mail en telefonie zijn vaak gewoon lastiger. Bovendien vind ik: als ze mij zien, weten ze ook sneller wie ik ben en wat ik nodig heb. Het is soms net of gemeenten verwachten dat je zelf aan kunt geven wat je nodig hebt. Maar als ik dat vooraf allemaal kon bedenken, had ik misschien wel helemaal geen ondersteuning nodig.'

'Gemeenten doen echt hun best. Dat weet ik uit mijn eigen ervaring, en ook vanuit de LFB. Maar ik heb wel het idee dat ze vaak niet echt de tijd hebben om iets heel erg duidelijk te maken. Niet op hun website en niet in het echt. Terwijl veel mensen met een LVB best veel kunnen, als er maar tijd en duidelijkheid is. En dat scheelt gemeenten uiteindelijk ook weer. Het is ook lastig dat elke gemeente veel dingen weer net anders regelt. Het zou heel fijn zijn als in ieder geval de grote lijn overal hetzelfde zou zijn. Dan hebben zij er zelf minder werk van om het uit te vinden. En kunnen wij met de LFB mensen ook makkelijker helpen.'

Elly Brinkman en Freek Weers

'De grote vraag is: hoe organiseer je tijdig de best passende ondersteuning?'

Elly Brinkman is beleidsadviseur volksgezondheid en Wmo bij de gemeente Voorst. En Freek Weers is daar projectleider cliëntondersteuning. Voorst is op dat gebied een koplopergemeente. De gemeente zoekt uit: als inwoners met LVB niet altijd op tijd naar de gemeente komen met problemen, hoe kan de gemeente er dan wel op tijd voor hen zijn?

Brinkman: 'De theorie over cliëntondersteuning is simpel. Inwoners die zorg of ondersteuning nodig hebben, ontvangen die tijdig. Sinds 2015 hebben gemeenten de plicht om te zorgen dat er inwoners zijn die hen daarbij helpen. Dat zijn de cliëntondersteuners. Prachtig idee. En in Voorst hebben we dat toen natuurlijk ook ingevuld. Maar zoals dat vaker gaat, kwamen we er na een tijdje ook

achter dat de praktijk vragen oproept. Wanneer zet je cliëntondersteuning in, en wanneer niet? Hoever reikt die ondersteuning? Wie doet precies wat? En doen we het eigenlijk wel goed genoeg? Ook uit Voorst onder de Loep, een project waarbij we uitzochten wat inwoners écht belangrijk vinden, kwam naar voren dat de zorg voor kwetsbare groepen aandacht nodig had. We wilden ons beleid dus graag aanscherpen. Toen we in 2018 koplopergemeente konden worden, dachten we: gaaf!'

Het project Koplopers Cliëntondersteuning wordt uitgevoerd door de VNG. In totaal werken 29 gemeenten erin samen met Movisie, leder(in) en de Koepel Adviesraden Sociaal Domein. Als koplopergemeente krijgt Voorst subsidie en praktische hulp om de cliëntondersteuning

te optimaliseren. Daardoor kan Freek Weers zich er als projectleider helemaal op focussen. Weers: 'Grofweg hebben we twee doelen met dit project: de onafhankelijke cliëntondersteuning in de gemeente beter verankeren in de toegang en toeleiding, én cliëntondersteuning specialiseren voor inwoners met een LVB of een Autisme Spectrum Stoornis. We zien dat veel inwoners ons prima weten te bereiken, zeker met hulp van cliëntondersteuners, maar dat dat deze groepen niet of te laat lukt. En dan zijn de gevolgen vaak groot. Voor de gemeente, want geëscaleerde problemen kosten veel tijd, geld en energie, maar vooral ook voor die inwoners zelf. Dat kan op ieder levensgebied: van de financiën tot de woning tot een ongewenste zwangerschap. Mensen met een LVB hebben vaak de neiging zichzelf te overschatten

'Een heel mooi sociaal en beleidsmatig experiment'

en de problemen te onderschatten. Daardoor melden ze zich niet. We hebben nu een pilot opgezet om erachter te komen hoe wij hen kunnen bereiken.'

Brinkman: 'We willen maatschappelijke problemen graag voorkomen. En ja, dat wilden we natuurlijk altijd al. We hebben professionals met het hart op de juiste plaats, die keihard werken. Alleen zijn ze ook vaak bezig met puinruimen. Hoe mooi zou het zijn als zij inwoners eerder bij kunnen staan? En preventief kunnen versterken? Uiteindelijk willen we er óók zijn voor de inwoners die niet tijdig naar ons toe stappen.'

Weers: 'We hebben vijf consultants van de gemeente 12 uur per week vrijgemaakt voor dit project. De eerste opgave is om de inwoners te vinden om wie het gaat. Daar staan we nu, en daar hebben al wel ideeën over. Mentoren en intern begeleiders van bijvoorbeeld scholen voor Praktijkonderwijs hebben vaak best een helder beeld van welke leerlingen het lastig gaan krijgen. En we horen van schuldhulpverleners soms ook dat ze ouders bijstaan en aan alles voelen dat ze over een paar jaar ook de zoon moeten helpen. Jongerenwerkers lopen veel op straat en hebben meestal ook echt wel een beeld van wie het lastig heeft. Afgaande op landelijke cijfers, zouden er in Voorst zo'n 1500 mensen met een LVB moeten wonen. We willen via dat soort wegen nu met 40 van hen contact leggen. En dan is de grote vraag: laten ze ons toe

Mariëlle Verhagen

'Het begint allemaal met contact maken. En vooral: contact houden'

in hun netwerk? We verwachten best wel wat weerstand. Precies om de redenen dat deze inwoners zichzelf vaak te laat melden. Dat wordt de grootste uitdaging.'

'De lessen die we leren, delen we met plezier met andere gemeenten'

Brinkman: 'Wij hebben de ruimte om die uitdaging op te zoeken en aan te gaan, dankzij het koplopertraject. En de lessen die we leren, delen we met plezier met andere gemeenten. Het is eigenlijk een heel mooi sociaal en beleidsmatig experiment, waar wij en de inwoners alleen maar beter van kunnen worden. Dat gunnen we iedereen.'

Mariëlle Verhagen is praktijkgericht onderzoeker en docent bij het lectoraat Sociale Veerkracht van Fontys Hogescholen. Daar wordt onderzoek gedaan naar de complexe context van jongeren met een LVB. En naar wat de partijen in die context in de praktijk anders kunnen doen. Wat werkt?

'Mijn allereerste stage liep ik bij een soos voor verstandelijk gehandicapten. Daar hadden we het plan om toneel te gaan maken en op te treden op een groot podium. Als begeleiders schreven we een mooi verhaal en gingen dat oefenen met alle deelnemers. Al snel merkten we dat dat niet werkte. De deelnemers onthielden hun teksten niet en haakten af. Toen hebben we het 180 graden omgedraaid. We vroegen: wat willen jullie dan doen, op zo'n podium? Dát werkte. Het werd een stuk waarin de deelnemers straalden, en wij als leiding dienstbaar waren aan hun verhaal. Ik leerde toen al de les: als wij hen de woorden in de mond leggen, dan werkt het niet. En die les geldt vandaag de dag nog steeds. Als gemeenten en organisaties dingen voorschrijven, werkt het niet. Denk eens aan onze ervaringen in de huidige coronatijd: wie wil alles

voorgeschreven krijgen?'

'Eigenlijk logisch, maar in de praktijk blijkt het moeilijk. De meest voorkomende klacht van LVB'ers is dat ze niet aangesproken worden, zoals ze zouden willen: 'Mensen doen alsof ik een kleuter ben. Hallo, ik ben al 24!' Jongeren met een beperking zijn zich meer dan gemiddeld bewust van zichzelf en de omgeving, omdat zij vrijwel dagelijks tegen muren oplopen. Eerder onderzoek van ons lectoraat bracht een aantal spanningsvelden in de hulp- en dienstverlening in beeld. Hoe zorg je dat je ondersteunt en niet te snel betuttelt en overneemt? En algemeen: hoe verhoudt de resultaatgerichtheid van beleid zich tot de lange adem die nodig is om mensen met een levenslange beperking te begeleiden? Als je dat soort vragen niet helder kunt beantwoorden, is het moeilijk om maatwerk te leveren.'

'Welk spanningsveld je ook wilt doorbreken, het begint allemaal met contact maken én houden. Als je passend beleid wilt maken, moet je weten wat er speelt. Daar kom je bij mensen met een LVB én naastbetrokkenen niet achter door het een keer te vragen. Je moet echt langere tijd investeren in dat contact. In ons

onderzoek halen we veel verhalen op van ervaringsdeskundigen. Daar geldt hetzelfde. Ik vroeg eens aan een groepje jongeren waarom ze zo weinig op mijn vragen reageerden. En kreeg toen terug: *Ik ken jou niet eens, wat ga ik jou dan vertellen?'*

'Als je passend beleid wilt maken, moet je weten wat er speelt'

'Daarom is het ook goed dat er steeds meer gebruik wordt gemaakt van ervaringsdeskundigen en dat daar opleidingen voor zijn. Dat blijkt een waardevolle stap naar sámen organiseren en beslissen. Maar daarmee zijn we er nog niet. Binnen gemeenten zien we dat iedereen zijn best doet. Tegelijkertijd zien we ook dat sectoren en domeinen gescheiden zijn, dat beleid en uitvoering nog vaak onvoldoende contact hebben. Ook ontschotting creëer je door elkaar steeds weer nieuwsgierig op te zoeken, binnen en buiten je organisatie.'

Sven de Langen en Christiaan Slooff

'Het is niet lastig om dit beter te doen. Het is een kwestie van keuzes maken'

Sven de Langen is wethouder in Rotterdam. In zijn portefeuille heeft hij zorg, volksgezondheid, ouderen en sport. Christiaan Slooff is in dezelfde gemeente senior contractmanager – en namens de gemeenteopdrachtgever van externe partijen in zorg- en dienstverlening. Slooff en De Langen over het belang van vroeg herkennen en van een stadsbrede aanpak.

De Langen: 'Ruim vier jaar geleden constateerden we als Gemeente Rotterdam dat onze zorg- en dienstverlening niet goed aansloot bij een grote groep Rotterdammers. Dat deden we op basis van uitgebreide onderzoeken. En daaruit bleek ook dat een groot deel van die groep een LVB heeft. Sindsdien zijn we bezig met een inhaalslag. In de eerste plaats omdat we er voor al onze inwoners willen zijn, ook die met een LVB. En in de tweede plaats omdat we zelf óók last hebben van de

fouten die we in het verleden maakten. We zagen dat er heel veel mensen in de draaideur zaten: die kwamen telkens terug in de hulpverlening, nachtopvang of detentie.'

Slooff: 'Daarnaast geldt: hoe beter onze ingezette zorg- en dienstverlening past bij de behoefte van de burgers, hoe beter ze worden geholpen, en hoe goedkoper het wordt. Dat laatste hoeft geen doel op zich te zijn, maar het is wél prettig. Zeker als je je realiseert dat de komende jaren vooral menskracht heel schaars wordt.'

Het probleem ontstaat niet waar je het ziet

De Langen: 'De meeste complexe situaties kwamen we tegen bij detentie en nachtopvang, dus hebben we in eerste instantie daar de aanpak veranderd. Bijvoorbeeld door veel vroeger te beginnen met de nazorg voor mensen die uit detentie kwamen. Maar we

zagen ook al snel dat we daarmee niet alle problematiek konden voorkomen.'

Slooff: 'In zo'n detentiecentrum zijn de gevolgen van slechte ondersteuning bij een LVB weliswaar heel zichtbaar, maar het probleem is daar niet ontstaan. Dat gebeurt ergens anders, bijvoorbeeld aan onze loketten. Als we daar mensen niet goed kunnen helpen, heb je al kans dat de problemen voor die mensen zich op gaan stapelen. Daarom is stap één: zorgen dat de wereld simpeler wordt. Door brieven en website zo begrijpelijk mogelijk te maken. En door onze dienstverleners aan het loket te leren hoe ze een LVB herkennen en hoe ze eventueel verdere ondersteuning organiseren. We hoeven niet iedereen met een beperking in beeld te krijgen, maar we willen de mensen herkennen die specifieke ondersteuning nodig hebben.'

De Langen: 'Daarom zijn we ook heel gericht gaan screenen bij bijvoorbeeld

'Stap één: zorgen dat de wereld simpeler wordt'

de daklozenopvang en het jongerenloket. Plekken waar we veel mensen met een LVB en een ondersteuningsbehoefte verwachten. Mensen van wie we weten dat ze een LVB hebben, kunnen we ook makkelijker de juiste zorg bieden. Dat vraagt dus een integrale aanpak, waarbij onze hele organisatie én onze partners scherp zijn op het herkennen van een LVB.'

Doel: een rustig en stabiel leven

Het leveren van de juiste zorg is vervolgens nog een opgave apart. De Langen: 'Daarbij spelen twee dingen een rol. In de eerste plaats is het lastig om gewoontes te doorbreken. Zo'n gewoonte is bijvoorbeeld dat zoge-

naamde verwarde personen altijd worden doorgestuurd naar de GGZ. Terwijl ze daar niet gespecialiseerd zijn in mensen met een LVB. Dat moet dus anders. Het tweede punt is dat we anders naar zorg- en hulpverlening moeten gaan kijken. Vanuit de Wmo is het uiteindelijke doel altijd dat mensen weer zelfstandig gaan functioneren. Of in ieder geval: dat het beter wordt, dat er plusjes worden gerealiseerd. Terwijl voor veel LVB'ers geldt dat beter worden, of genezen, of hoe je het noemen wilt, helemaal niet aan de orde is. Een rustig en stabiel leven is vaak al heel wat.'

Slooff: 'En dat bereik je eerder met frequenter en minder intensief contact, dan met kortdurende, intensieve ondersteuning gericht op geheel zelfstandig worden. Dus is de opdracht voor aanbieders ook meer dat ze escalatie moeten voorkomen. Dat noemen we het stabiliteitsarrangement: proactief mensen helpen, om te voorkomen dat

het fout loopt. En niet meer alleen achteraf van alles repareren.'

De uitvoering wil wel

Binnen en buiten de gemeentelijke organisatie zijn de veranderingen inmiddels op veel fronten zichtbaar. Van de balie in het gemeentehuis, tot de opvang voor dak- en thuislozen en de ondersteuning van mensen met wie het eigenlijk nog best goed gaat.

Slooff: 'Daarbij hebben we echt maar weinig centraal de regie hoeven voeren. Ja, natuurlijk, er moeten soms op gemeenteniveau besluiten genomen worden. Maar de meeste oplossingen laten we de uitvoering gewoon zelf bedenken. Als gemeente moet je vooral zorgen dat de urgentie van het probleem helder is, én dat mensen weten dat ze er iets aan kunnen doen. Dat is inmiddels wel gelukt. Als ik vroeger bij sommige domeinen over LVB begon, zeiden ze dat dat helemaal

'Voor veel LVB'ers geldt dat beter worden of genezen helemaal niet aan de orde is'

niet in hun systeem paste. Dat is verleden tijd.'

De Langen: 'Het belangrijkste is dat we als gemeente de keuze hebben gemaakt om onze dienstverlening en ondersteuning anders aan te pakken. Van die keuze moet je mensen natuurlijk wel overtuigen. Dat is in dit geval niet zo ingewikkeld. We kunnen heel goed onderbouwen wat het probleem is. En het helpt om goede ervaringen met oplossingen te verspreiden in de organisatie.'

Slooff: 'Iedereen die bij de gemeente werkt, wil zijn eigen werk graag goed doen. Het is voor iemand die aan een balie zit ook echt niet leuk om bij allerlei

mensen niet verder te komen, of te denken dat ze niet willen meewerken. Dan is het veel prettiger om een LVB te herkennen, en iemand alsnog te kunnen helpen. Dus als wij zorgen dat collega's dat leren, gaat het vanzelf beter.'

De Langen: 'Dat mechanisme zien we ook in de nachtopvang. Sinds we daar screenen op LVB en er meer aandacht is voor iemands gedrag, is er veel minder vaak sprake van agressie. Daar is iedere uitvoerder blij mee.'

4. Hulp

Organisaties en bronnen

Ben je door het lezen van deze bundel geïnspireerd geraakt en wil je aan de slag? Maar weet je niet hoe – of wil je eerst meer weten? Hier vind je een selectie van partijen en informatiebronnen om je verder te helpen.

Onbeperkt meedoen

Pagina van de Rijksoverheid over het landelijke programma Onbeperkt Meedoen.

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechten-van-mensen-met-een-handicap/positie-mensen-met-een-beperking-verbeteren-vn-verdrag-handicap

Iedereen doet mee!

Projectpagina van het VNG-project dat als doel heeft dat gemeenten aan de slag gaan met het VN-Verdrag Handicap.

<https://www.vng.nl/iedereen-doet-mee>

VN-verdrag handicap

De pagina van het College voor de Rechten van de Mens over het VN-verdrag handicap.

mensenrechten.nl/nl/vn-verdrag-handicap

LFB

Pagina van de belangenvereniging mensen met een verstandelijke beperking.

www.lfb.nu

IederIn

Koepelorganisatie voor mensen met een lichamelijke handicap, verstandelijke beperking of chronische ziekte.

www.iederin.nl

VGN

Brancheorganisatie voor instellingen in de gehandicaptenzorg.

www.vng.nl

www.vgn.nl/nieuws/nieuwe-aanpak-voor-mensen-met-een-licht-verstandelijke-beperking-detentie-bespaart-miljoenen-jaar

Movisie

Kennisinstituut voor samenhangende aanpak van sociale vraagstukken.

www.movisie.nl

Kennisplein Gehandicaptensector

Het Kennisplein Gehandicaptensector brengt de kennis en ervaring uit de sector bij elkaar.

www.kennispleingehandicaptensector.nl/verstandelijke-beperking-gehandicaptenzorg

Er is nog veel te leren – doe mee!

Een leernetwerk van gemeenten die de politieke en beleidsparticipatie van mensen met een LVB willen versterken. Dat is wat Movisie in 2021 opstart, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en samen met Zorgbelang Inclusief. De bedoeling is dat Movisie in het netwerk een aantal gemeenten volgt en dat andere gemeenten van hun ervaringen kunnen leren.

Daarom: is jouw gemeente hier al volop mee bezig, wil je je inzichten delen en ook van anderen leren? Of werk je voor een gemeente die wel wil, maar nog zoekt naar de juiste vorm en aanpak? Geef je dan op voor het leernetwerk en laat je inspireren tijdens de uitwisselingsbijeenkomsten.

Meer weten? Meteen opgeven?

Mail dan naar s.nourozi@movisie.nl

Landelijk Kenniscentrum LVB

Het Landelijk Kenniscentrum LVB ontwikkelt en deelt kennis over de persoonlijke ontwikkeling, opvoeding en maatschappelijke participatie van mensen met een LVB.

www.kenniscentrumlvb.nl

MEE

MEE is een organisatie voor clientondersteuning en zet zich in voor mensen met een beperking en hun netwerk.

www.mee.nl

Steffie

Steffie richt zich op mensen met een LVB en legt moeilijke dingen makkelijk uit.

www.steffie.nl

Divosa

Vereniging van gemeentelijke directeuren in het sociaal domein.

www.divosa.nl

VNG wonen en zorg

Pagina van de VNG over het onderwerp Wonen en Zorg.

www.vng.nl/rubrieken/onderwerpen/wonen-en-zorg

De landelijke aanpak 16-27

Samenwerkingsverband van Nederlands Jeugdinstituut, Movisie, Ingrado, Divosa, ExpEx, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), MBO Raad, Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB), Jeugdzorg Nederland, het Rijk en de gemeenten.

www.16-27.nl

Dankwoord

Met dank aan iedereen die zijn of haar kunde en kennis heeft gedeeld voor deze bundel:

Annelieke Amelink

Sikko Bakker

Elly Brinkman

Ellis Jongerius

Joyce van der Klauw

Sven de Langen

Kerstin Leidorf

Wouter Oud

Bert Roes

Christiaan Slooff

Mariëlle Verhagen

Stephanie Verstraeten

Bert Wassink

Freek Weers

Colofon

Tekst & Redactie:

Joyce van der Klauw

Bert Roes

Veurinc

Ontwerp & Productie:

OVERHAUS

© 2021 VNG - Iedereen doet mee!

